حکومەتی هەرێمی کوردستان - عێراق
وەزارەتی پەروەردە
بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی پرۆگرام و چاپەمەنییەکان

پەروەردەی ئیسلامی

قۆناغی بنەڕەتی

پۆلی شەشەم

ئامادەکردنی

عبدالله عبدالرحمن بابان — فاروق محمد علی عباس

ئازاد عمر سید أحمد — صادق عثمان عارف

وەرگێڕانی له زمانی عەرەبییەوە

عبدالله عبدالرحمن بابان

پێداچوونەوەی زانستی

د. بشير خليل توفيق — ابوبكر علی كاروانی

پێداچوونەوەی زمانەوانی

صادق احمد عثمان

سەرپەرشتی زانستی چاپ: كريم حسن علي

سەرپەرشتی هونەری چاپ: خالد سليم محمود

نەخشەسازی ناوەوە: يوسف احمد اسماعيل

نەخشەسازی بەرگ: رەوەند سعيد صابر

تایپ: ئاری محسن احمد

فۆتۆ: شێرزاد رسول فقي

جێبەجێکردنی بژاری هونەری : نێرگز نورالدين كاكه مصطفى

چاپی حەوتەم

١٤٤٣ کۆچی - ٢٠٢٢ زایینی - ٢٧٢٢ کوردی

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

پێشەکی:

پـەروەردە کارانـی بەڕێـز، ئـەم کتێبـە بـۆ پۆلـی شەشـەمی بنەڕەتییـە، هـەر وەك قۆناغەکانـی پێشـودا، شـێوازی خسـتنەڕوی بابەتەکانمـان گۆڕیـوە، هەروەهـا جۆرەکانیشـیان، بەڕێزتـان تێبینـی ئـەوەش دەکـەن کـە چیرۆکـی ئامانجـدار لـە وانەکانـی ئـەم کتێبـەدا هـەن، مەبەسـتیش لـەم چیرۆکانـە ئاسـانکارییە بـۆ تێگەیشـتنی بابەتـەکان لەلایـەن قوتابییـان و خوێندکارانـەوە.

وەك باسیشـمان کـرد، بـە هـۆی گۆڕینـی ئـەم بەرنامەیـە داواکاریـن لـە پـەروەردەکاران شـێوازی شـیکردنەوە و خسـتنەڕوی بابەتـەکان بـۆ قوتابییـان بگـۆڕن، بەمەبەسـتی سـودوەرگرتن لـە ئامانجە پەروەردەییەکانـی ئـەم کتێبـەی بـۆ دانـراوە.

چاوەڕوانییـن پەروەردەکارانـی بەڕێزیـش هـەر تێبینییەکـی بنیـات نەریـان هەبـوو بەشـداری لـە دەوڵەمەندکردنـی بەرنامەکـە بـکات بۆمانـی بـەرز بکەنـەوە.

داواکاریـن لـە یـەزدان سـەرکەوتوومان بـکات لـەوەی سـودی هەیـە بـۆ کاروانـی پـەروەردەو فێرکـردن لـە کوردسـتان.

خودا پەناگەی سەرکەوتنە...

لیژنەی ئامادەکار

وقل رب زدني علما

وەرزی یەکەم

الله

وانەی یەکەم

هەندێك لە ناوە پیرۆزەکانی خودای گەورە

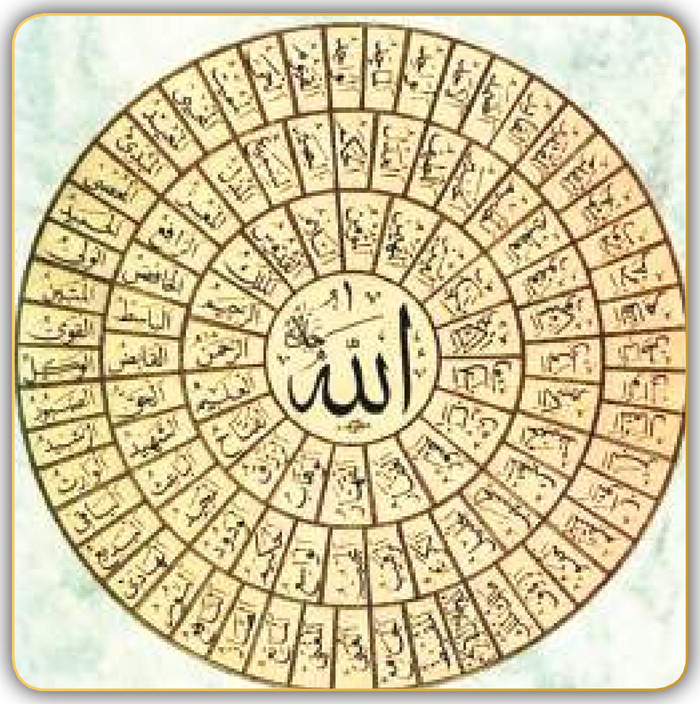

(**المصور ، الغفار ، القهار ، الباسط ، القابض**)

هەر یەك لەم ناوانە واتا و چەمکی خۆی هەیە و هەموشیان پیرۆز و جوانن.

المصور: ئەوەی وێنە و شێوازێکی تایبەتی بە هەموو دروستکراوەکانی خۆی بەخشیوە.

الغفار: ئەوەی کاری خراپ لە دونیادا دادەپۆشێت و لە دوارۆژدا لێی دەبورێت.

القهار : ئەوەی بەسەر ستەمکاران سەردەکەوێت بە مردن و سەرشۆڕکردنیان، بەربەستیش لە پێش فەرمانیدا نییە.

الباسط : چاکەی خۆی بەوانە دەبەخشێت کە شایستەین.

القابض: چاکەی خۆی لەوانە وەردەگرێتەوە کە شایستە نین.

وانەی دووەم

سورەتی زوحا (الضحى)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلضُّحَىٰ (١) وَٱلَّيۡلِ إِذَا سَجَىٰ (٢) مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ (٣)

وَلَلۡأٓخِرَةُ خَيۡرٞ لَّكَ مِنَ ٱلۡأُولَىٰ (٤) وَلَسَوۡفَ يُعۡطِيكَ رَبُّكَ فَتَرۡضَىٰٓ (٥)

أَلَمۡ يَجِدۡكَ يَتِيمٗا فَـَٔاوَىٰ (٦) وَوَجَدَكَ ضَآلّٗا فَهَدَىٰ (٧)

وَوَجَدَكَ عَآئِلٗا فَأَغۡنَىٰ (٨) فَأَمَّا ٱلۡيَتِيمَ فَلَا تَقۡهَرۡ (٩)

وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنۡهَرۡ (١٠) وَأَمَّا بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثۡ (١١)

ڕاقە

(وَٱلضُّحَىٰ) سوێند دەخۆم بە چێشتەنگاو. (وَٱلَّيۡلِ إِذَا سَجَىٰ) سوێند بە شەو کاتێك بە تاریکیەکەی زەوی دادەپۆشێت. (مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ) پەروەردگارت نە وازی لە تۆ هێناوە، نە لێت قەڵسە[1]. (وَلَلۡأٓخِرَةُ خَيۡرٞ لَّكَ مِنَ ٱلۡأُولَىٰ) دیارە دواڕۆژ بۆ تۆ لە دنیا چاکترە. (وَلَسَوۡفَ يُعۡطِيكَ رَبُّكَ فَتَرۡضَىٰٓ) لە ئایندەدا پەروەردگارت چاکەی وەهات لەگەڵ دەکات ڕازی دەبیت. (أَلَمۡ يَجِدۡكَ يَتِيمٗا فَـَٔاوَىٰ) ئایا بێ باوك نەبوویت ئەو پەنای پێدایت؟ (وَوَجَدَكَ ضَآلّٗا فَهَدَىٰ) بینی گومڕای و ڕێی نیشان دایت؟ (وَوَجَدَكَ عَآئِلٗا فَأَغۡنَىٰ) دیتی هەژاری و لە ئاتاجی ڕزگاری کردیت؟ (فَأَمَّا ٱلۡيَتِيمَ فَلَا

(١) قەڵسە: بەخشم و تورەیە

تَقۡهَرۡ) سا تۆش هەتیو مەڕەنجێنە. (وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنۡهَرۡ) دەرۆزەکەر(سوالکەر) مەتارێنە.(وَأَمَّا بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثۡ) تۆ هەر باسی بەخششەکانی پەروەردگارت بکە.

گفتوگۆ

١- مانای ئەم ئایەتە پیرۆزانە بنووسە:

ئـ- (وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنۡهَرۡ).

ب- (وَأَمَّا بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثۡ).

٢- خودای گەورە لە سورەتی زوحا(ٱلضُّحَىٰ) بە چی سوێندی خواردوە؟

٣- خودای گەورە لە ئایەتەکانی (٣، ٤، ٥، ٦، ٧، ٨) وتارەکەی ئاراستەی کێ کردووە؟

٤- لە ڕۆشنایی ئەم ئایەتە پیرۆزە (فَأَمَّا ٱلۡيَتِيمَ فَلَا تَقۡهَرۡ).

باسی پاداشتی چاکە لەگەل هەتیودا بکە.

چالاکی

سورەتی زوحا(ٱلضُّحَىٰ) ڕاڤە بکە.

وانەی سێیەم
خێری چاکەکردن لەگەڵ دایبابدا

دەگێڕنـەوە کـە لـە سـەردەمی پێغەمبـەر (د خ) گەنجێـك هەبـوو بـە نـاوی عەلقەمـە، زۆر خوداپەرسـت بـوو، نوێـژ و ڕۆژو و چاکـەی زۆری دەکـرد، ئـەم پیـاوە نەخـۆش کـەوت و نەخۆشـییەکەی زۆر گـران بـوو، هاوسـەرەکەی چـووە خزمـەت پێغەمبـەر (د.خ) پێـی ڕاگەیاند:(عەلقەمـەی مێـردم زۆر نەخۆشـە بۆیـە ویسـتم حاڵێـت پـێ ڕابگەێنـم).

پێغەمبـەر (د.خ) عەمـار و سوهەیب و بیلالـی بـۆ لای نـاردن، و پێیانـی گـوت شـایەتمانی پـێ بێنـن، ئەوانیـش چـوون بـۆ لای عەلقەمـە بینیـان کـە لـە دوا هەناسـە دایـە بۆیـە شـایەتمانیان تەلقیـن کـرد، بـەڵام زوبانـی بـە شـایەتمان نەدەگـەڕا، ئەوانیـش هەواڵەکەیـان بـە پێغەمبـەر(دخ) ڕاگەیانـد.

پێغەمبەر (د.خ) فەرمووی: کەس لە دایبابی زیندوە؟

گوتیـان: ئـەی پێغەمبـەری خـودا دایکێکـی پیـری هەیـە، پێغەمبـەر (د.خ) بـە دوایـا نـارد بـە

قاسیدەکەی گوت: ئەگەر دەتوانێ بڕوات با بێتە لای پێغەمبەری خودا.

قاسیدەکە چوو بۆ لای قسەی پێغەمبەری خودای پێی ڕاگەیاند.

ئەویش گوتی: گیانم بە قوربانی بێت لە سەر منە بچمە خزمەتی و دەستی دایە دارێك و چووە خزمەت پێغەمبەر(دخ) و سەلامی لێکرد و ئەویش وەڵامی سەلامەکەی دایەوە و **پێی گوت:** دایکی عەلقەمە ڕاستیم پێ بڵێ چونکە ئەگەر ڕاستی نەڵێیت ئەوا سروشم لە خوداوە بۆ دێت: عەلقەمە لەگەڵ تۆدا چۆن بووی؟

دایکی عەلقەمە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا نوێژ و ڕۆژو و چاکەی زۆری دەکرد.

پێغەمبەر(دخ) فەرمووی: ئەی تۆ؟

دایکی عەلقەمە گوتی: من لێی تورەم. ئەو ژنەکەی پێ باشتربوو لە من و سەرپێچی فەرمانی دەکردم.

پێغەمبەر(دخ) فەرمووی: تورەبوونی دایکی وای کردووە عەلقەمە زوبانی لە گوتنی شایتمان لاڵ بێت.

ئەوجا فەرمانی بە بیلال دا: بڕۆ دارێکی زۆر کۆبکەوە.

دایکی عەلقەمە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا چ دەکەی؟ ئەویش فەرمووی: لە پێش تۆ بە ئاگر دەیسوتێنم.

دایکی عەلقەمە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا دڵم بەرگەی ئەوە ناگرێت کوڕەکەم لە پێش چاوم بە ئاگر بسوتێنیت.

پێغەمبەر (د.خ) فەرمووی: دایکی عەلقەمە سزای خودا توندتر و بەردەوامترە، گەر دەتەوێ خودا لێی خۆشبێت ئەوا لێی ڕازی بە، سوێند بە وەی نەفسی منی بە دەستە نە نوێژ نە ڕۆژو و نە چاکە بە کەڵکی عەلقەمە نایەت گەر تۆ لێی تورە بیت.

دایکی عەلقەمە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا من خودا و هەموو فریشتەکانی و ئەو موسڵمانانەی لێرە ئامادەن دەکەمە گەواهیدەر کە لە عەلقەمەی کوڕم ڕازی بووم.

پێغەمبەر (د.خ) فەرمووی: بیلال بڕۆ بزانە دەتوانێت بڵێت (لا الە الا الله) یان نا؟

نـەوەك دايكـی عەلقەمـە لـە شـەرمی مـن ئـەو قسـەيەی كردبێـت.

كاتێك بيلال چووە ژوورەوە گوێی لێ بوو عەلقەمە دەڵێت: (لا اله الا الله).

بيـلال چـووە دەرەوە و گوتـی: خەڵكينـە تورەبوونـی دايكـی وايكردبـوو عەلقەمـە زوبانـی لـە گوتنـی شـايەتمان لاڵ بێـت، ڕەزامەنـدی ئـەو زوبانـی كـردەوە.

لـە هەمـان ڕۆژدا عەلقەمـە گيانـی لە دەسـت دا، پێغەمبەر (د.خ) فەرمانی دا بيشـۆن و كفنی بكـەن و نوێـژی لەسـەر كرد و ئامادەی بـە خاكسـپاردنی بـوو و فەرمـوی ئـەی كۆچكـەران و پشـتيوانان: (**من فضَّـل زوجتــه علـى أمُّـه فعليـه لعنــة الله والملائكة والنـاس أجمعيـن، لايقبـل الله منـه صرفـاً ولا عـدلاً إلا أن يتـوب إلـى الله عـز وجـل ويحسـن إليهـا ويطلـب رضاهـا. فرضـى الله فـى رضاهـا وسـخط الله فـى سـخطها**).

واتـە: هەركەسـێك ژنەكـەی لەدايكـی پـێ باشـتر بێـت، ئـەوا نەفرەتـی خـودا و فريشـتەكان و هەمـوو خەڵكـی لـێ دەبێـت، خـوداش هيـچ چاكـە و دادپـەروەری لـێ وەرناگرێـت، تاكـو پەشـيمان دەبێتـەوە و چاكـەی لەگەڵـدا دەكات و داوای ڕەزامەنـدی لـێ دەكات، چونكـە ڕەزامەنـدی خـودا و تورەبوونـی لـە ڕەزامەنـدی و تورەبوونـی دايكەوەيـە.

ڕاهێنان (١)

مامۆستا بە گوێرەی ئاستەکانیان داوا لە قوتابییەکان دەکات ئەو ئایەتانەی سورەتی (ئیسرا) بخوێننەوە کە باس لە چاکە لەگەڵ دایباب دەکەن.

ڕاهێنان (٢)

مامۆستا داوا لە هەندێك لە قوتابییان بكات چیرۆكێك یان بە سەر هاتێك ئامادە بکەن کە باس لە ڕێزگرتنی دایباب دەکەن بۆ وانەی داهاتوو بە هاوکاری خێزانەکانیان.

ڕاهێنان (٣)

وشە لەگەڵ یەك گونجاوەکانی هەردوو ستون بە یەك بگەیێنە.	
ڕێزگرتنی دایباب	(بابە) بانگ دەکەین
واخفض لهما	کاتی دواکەوتن لە چوونەوە بۆ ماڵ
دەبێت داوای لێبوردن بکەین	(دایە) بانگ دەکەین
باوك بە	جناح الذُّل
دایك بە	ئەرکی سەر شانی منداڵانە

چالاکی

١- ئەم دوو ئایەتە لە سورەتی ئیسرا ڕاڤە بکە: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ
وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًاۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل
لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (٢٣) وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ
ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا (٢٤) ﴾ (الاسراء ٢٣-٢٤)

وانەی چوارەم

لە نەریتەکانی سەردان

ڕوخسەت وەرگرتن و ڕاهاتن*

سەردان یەکێکە لە ئاکارەکانی موسڵمانان، بەمەبەستی بڵاوکردنەوەی هاوسۆزی لەنێو کۆمەڵگەدا؛ بەڵام سەردان نەریتی تایبەتی خۆی هەیە، دەبێت مەردوم پێوەیان پابەند بێت، لە بەر چەند هۆیەك، لەوانەش: هەر ماڵێك و دانیشتوانەکەی ڕێزی خۆیان هەیە، مافی خۆشیانە ئامادە بن بۆ بەخێرهێنانی ئەو کەسەی سەردانیان دەکات.

هەر ماڵێك مافی گشتی خۆی هەیە و بەپێی ئەو مافەش کەس بۆی نییە بچێتە ناوی و ببینێت چی تێدایە، بە بێ ڕەزامەندی، سنوری ڕەزامەندی وەرگرتنیش سێ جارە، گەر خاوەن ماڵیش ڕێگەی نەدا، یان لە ماڵەوە نەبوو، ئەوا دەبێت ئەو کەسە بگەڕێتەوە.

بەڵام ئەگەر خاوەن ماڵەکە لەوێ بوو، ئەوەی سەردانی دەکات و بۆی هەیە بچێتە ژوورەوە. بۆیە سەردان دوو مەرجی هەیە: (مۆڵەت وەرگرتن و ڕاهاتن).

مرۆڤ مافی چوونە ناو ئەو ماڵانەی نییە، کە کەسانێك تێدا دەژین بە بێ (مۆڵەت وەرگرتن) بۆیە ئەگەر کەسمان لەو ماڵە نەبینی لە پاش سێ جار داوا کردنی چوونە ژورەوە، ئەوا دەبێت بگەڕێینەوە.

تەنها لە هەندێك حاڵەتی تایبەتیدا، دەشێت بچینە هەرماڵێك بە بێ مۆڵەت وەرگرتن، وەك: ئاگر کەوتنەوەیەکی لە ناکاو، یان کاتێك دزێك بچێتە سەر ئەو ماڵە.

گفتوگۆ

١- لە گەڵ هاوپۆلەکانت بە یارمەتی مامۆستا جیاوازی نێوان (مۆڵەت وەرگرتن و ڕاهاتن) شیبکەنەوە، بە هۆی دیمەنێکی نواندن.

٢- ئەم ئایەتە قورئانییە ڕاڤە بکەوە: (يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ) (النور٢٧).

٣- بە هاوکاری مامۆستا ئەم فەرمودەیەی پێغەمبەر(دخ) شیبکەوە:

(اذا استأذَنَ أحَدُكمْ ثلاثاً، فَلَمْ يؤذَن لَهُ فَلْيَرجِع) (بوخاری و موسلیم و ئەبو داوود ریوایەتیان کردووە).

٤- ئایا بۆمان هەیە بچینە ناو ماڵێك کە شتومەکی خۆمانی تێدا بێت؟ وەڵامەکەت بە دەقێکی قورئان بسەلمێنە.

چالاکی

ئەم ئایەتە پیرۆزانە ڕاڤە بکە:

(يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ (٢٧) فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فِيهَآ أَحَدٗا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ (٢٨)) (النور٢٧- ٢٨).

---

* ڕاهاتن، ڕاییبون: استئناس

وانەی پێنجەم

دورکەوتنەوە لە فیزلێدان (لەخۆباییبوون)

دورکەوتنەوە لە لەخۆباییبوون یەکێکە لە ئاکارەکانی موسوڵمان چونکە بە خۆ نازین و خۆ بە زلزانین ئاکاری موسڵمان نییە.

خەڵکی هەمویان یەکسانن و هەمومان لە باوە ئادەمین و ئادەمیش لە خۆڵ دروستکراوە، بۆیە نابێت مرۆڤ لە گەڵ خەڵکیدا بە فیز بێت، روی خۆی لە خەڵك وەرگێرێت و بەجۆرێك رێبکات کەیف بەخۆهاتنی تێدابێت، نکوڵی لە بەخششەکانی خودای تێدا بێت، چونکە خودای گەورە ئەو کەسەی خۆشناوێت کە لە خۆی بایی بێت و لاف بە سەر خەڵکی لێبدات و خۆ لەوان بە گەورەتر بزانێت.

نابێت ژیانی دونیا پەلکێشی لە خۆباییبوونمان بکات، وەك ڕوەکێك کە خاوەنەکەی کاتێك باران دەبارێت و سەوز دەبێت پەسەندی دەکات، دواتر زەرد دەبێت و وشك دەبێت و هەڵدەوەرێت و لە ناو دەچێت.

بۆیە مرۆڤ دەبێت سود لەم بەڵگە و ئامۆژگاری و بەسەر هاتانە وەربگرێت.

لە خۆباییبوون وا لە مرۆڤ دەکات رو لە ژیانی ئەم دونیایە بکات و لەبەر ڕابواردنی ئەم دونیایە رۆژی دوایی لە بیر بکات، بۆیە نابێت رێ بە شەیتان بدەین لێکمان بکات

و هیوای لێخۆشبوونمان لەلای خودا بۆ نەهێڵێتەوە لە خراپەکاریش بەردەوام بین.

گفتوگۆ

١- بۆچی دەبێت مرۆڤ خۆی لە لەخۆباییبوون بپارێزێت؟

٢ - بە یارمەتی مامۆستاکەت ئایەتێك لە قورئان بێنە کە باس لە ژیانی ئەم دونیایە دەکات؟ دواتر گفتوگۆی دەربارە بکەن.

٣- بە هۆی ئەم دوو ژمارەیەوە ناوی سورەتەکە بنوسە و ئایەتەکە تەواو بکە؟

خودای گەورە فەرمویەتی: (وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلۡغُرُورِ) (آل عمران١٨٥/ الحدید٢٠).

٤- هۆکارەکانی لەخۆباییبوون چین؟

وانەی شەشەم
یەکسانی و ڕێزگرتن لە مافی خەڵك

مامۆستا: قوتابییە خۆشەویستەکانم ئاینی ئیسلامی پیرۆز ڕێزی داناوە بۆ نەوەکانی ئادەم تا ئەوپەڕی پایەکانی بەڕێزی، سەرەڕای جیاوازی ئاین و نەژاد و ڕەنگیان.

خودای میهرەبان دەفەرموێت: (يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ). (الحجرات١٣).

لە ژێر ڕۆشنایی ئەم ئایەتە، جیاوازی لەنێوان نێر و مێ و ڕەش پێست و سپی پێست و دەوڵەمەند و هەژاردا نییە.

خۆشەویستانم ئایە ڕەوایە لەنێوان موسوڵمان و نا موسوڵماندا جیاوازی بکەین؟

قوتابییان: نەخێر، نابێت.

مامۆستا: ئیسلام ئازادی بە ناموسوڵمانان داوە پەرستش و بیروباوەڕی ئاینی خۆیان بەجێ بگەێنن.

شوان: بەڵێ (ڕەشۆ)ی هاوڕێمان ئێزیدییە و ڕێز لە خۆی و بیروباوەڕی دەگرین.

یەشار: لە گەڕەکەکەمان خێزانی کریستیان نیشتەجێن، خێزانەکانمان هاتوچۆیان دەکەن لە کاتی بۆنە و جەژنەکاندا.

مامۆستا: هەموتان چاك دەکەن، بەڵکو دەبێت لە هەموو کاتێکدا ڕێزیان لێ بگرین.

قورئانی پیرۆز ئەم بەها بالآیانەی بڕیار داوە، خودای گەورە دەفەرموێت: (وَلَقَدۡ كَرَّمۡنَا بَنِيٓ ءَادَمَ وَحَمَلۡنَٰهُمۡ فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِ وَرَزَقۡنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلۡنَٰهُمۡ عَلَىٰ كَثِيرٖ مِّمَّنۡ خَلَقۡنَا تَفۡضِيلٗا)(الاسراء٧٠).

خۆشەویستانم، کوردستانی خۆشەویستمان لە دێر زەمانەوە ئاین و ئاینزا و بیروباوەڕی جۆراوجۆری لە خۆ گرتووە، لە هەموو شار و گوندەکانی. ئایە دەزانن ئەم ئاینانە چین؟

یەشار: کریستیان.

مامۆستا: ئافەرین.

شیرین: جوو و ئێزیدی.

مامۆستا: بەڵێ، هەروەها ئاینی دیکەش هەن وەك کاکەیی و زەردەشتی وسابیئە.

ڕاهێنان

١- ئەم شوێنی پەرستشانە بە ئاینەکانیان بگەێنە:

ئیسلام	کنیشتە
کریستیان	مزگەوت
جوو	لالش
ئێزیدی	کەنیسە

٢- ئەم بۆشاییانەی خوارەوە بە وشەی گونجاوی نێو کەوانەکان پڕ بکەوە:

(یەکسانی- جیاوازی نەکەین- ڕێزی)

ئ- دەبێت .... گشت بیروباوەڕە ئاینییەکان بگرین.

ب- ئیسلام داوای .... دەکات لە نێوان تاکەکانی کۆمەڵگە.

پ- دەبێت .... لەنێو خەڵکیدا بە هۆی ئاینیان، یان ڕەنگیان یان نەژادیان.

سود

ئیسلام ئاینی برایەتی و خۆشەویستی و ئاشتییە.

چالاکی

١- ئەم ئایەتە پیرۆزە لە بەربکە:

(يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ). (الحجـرات١٣).

٢- ئەم فەرموودە پیرۆزە لە بەربکە:

پێغەمبەر (د.خ) فەرمویەتی: **(الناسُ سواسية كأسنانِ المِشطِ)**.

وانەی حەوتەم
چاکە کردن

مامۆستای پەروەردەی ئیسلامی داوای لە قوتابییانی پۆلی شەشەمی بنەڕەتی کرد لە پۆل بێنە دەرەوە، بۆ ئەوەی بە شێوازێکی کرداری فێری کاری چاکەیان بکات، کە سودی هەیە، بۆ خەڵك، سەرەتا دەستیان کرد بە خاوێنکردنەوەی دەرگاکانی قوتابخانەکەیان و دواتر باخچەکەی و گۆڕەپانەکەی و شۆستەی دەرەوەی قوتابخانە و دەوروبەری، هەروەها هەمو ئەو دارانەیان ئاودا کە لە باخچەی قوتابخانەکە و شۆستەکانی دەرەوەن... هتد.

وەك شانەی هەنگ بە کۆمەڵ کاریان دەکرد، لە دوای تەواوبوونی کارەکەیان، مامۆستا قوتابییەکانی لە باخچەی پشتەوەی قوتابخانە کۆکردەوە و لێیانی پرسی: چی فێربووین؟

چۆن ئەنجاممماندا ؟ کارەکە چەندی خایاند ؟ هەست بە چی دەکەن لە پاش ئەم ماندووبوونە ؟ کێتان فەرموودەیەکی پیرۆزی پێغەمبەرمان بۆ دێنێتەوە لە سەر ئەم کارەی کە کردمان ؟ مامۆستا ماوەیەکی پێدان، تا بیربکەنەوە بۆ وەڵامدانەوە، قوتابییەکانیش بۆ ئەم مەبەستە گروپیان پێکهێنابوو، وەك پێشتر مامۆستا فێری کردبوون، پاش ماوەیەکی کورت سامان چووە پێش وەك نوێنەری گروپەکەی، بۆ وەڵامدانەوەی پرسیاری یەکەم: ئەوەی فێری بووین، ماندو بوونە لە پێناو خەڵکی و پاراستنی پاك و خاوێنی ژینگە و جوانی سروشت.

ئیلهام دەستی هەڵبڕی لە جیاتی گروپەکەی خۆی کە ناوی (تیمی فریاکەوتن)ە، بۆ ئەوەی وەڵامی پرسیاری دووەم بداتەوە، گوتی:بە هاوکاری و هاوسۆزی لەنێوانماندا کارەکەمان کرد و ئەمەش وایکرد ئەرکەکە بە ماوەیەکی کورت بکرێت.

قوتابییەکی دیکە گوتی: بە هیچ شێوەیەك هەستمان بە ماندوبون نەکرد؛ چونکە وەك شانەیەکی هەنگ کارمان دەکرد، بەشێوازیکی کرداری خۆش و هەستکردن بەدڵخۆشی.

قوتابییان سوپاسی مامۆستایان کرد و داوایان لێکرد خۆی ئەو فەرمودەیەیان بۆ بێنێتەوە

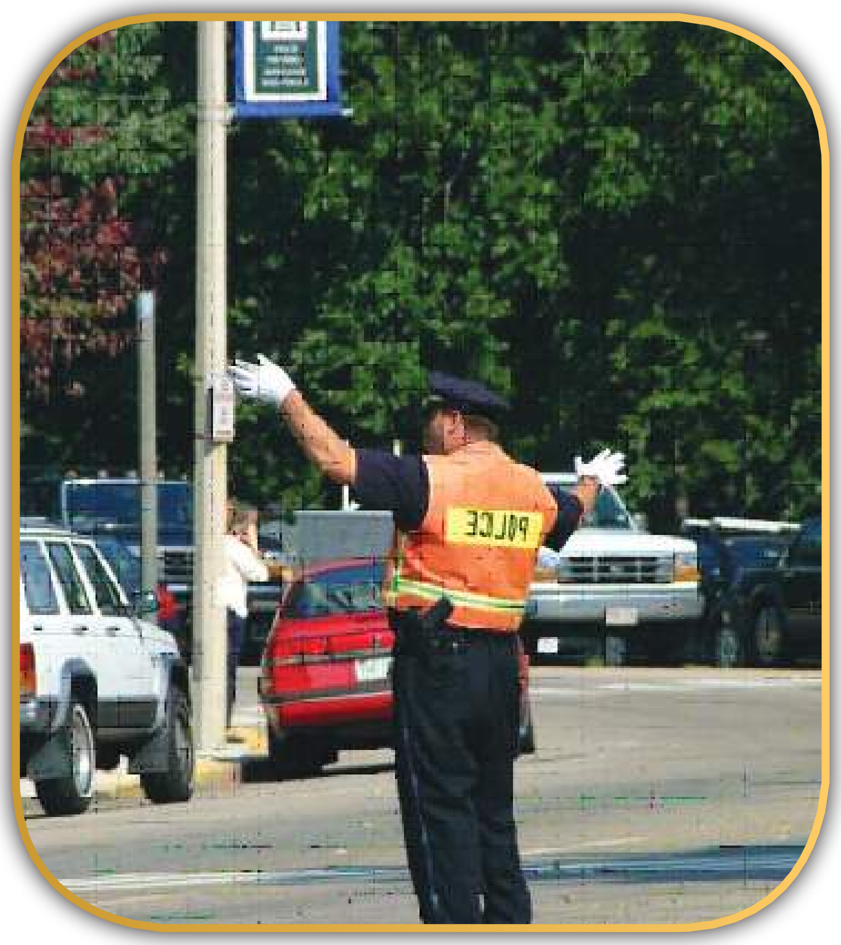

کە لە گەڵ کارەکەیان دەگونجێت.

مامۆستاش لە دوای ئەوەی سوپاسیکردن بۆ ئارامی و هاوکاریان، گوتی: ڕۆڵەکانم، ئاینە پیرۆزەکەمان هانمان دەدات، کە هاوکار بین بۆ خێر و سود بەخشین، پێغەمبەرمان(دخ) دەفەرموێت: (**خیرُ النَّاسِ انفعهم للنَّاسَ**). واتا: باشترین کەس ئەو کەسەیە سودی بۆ خەڵك هەبێت.

هەروەها گوتی: هاوەڵانی پێغەمبەر(دخ) جوانترین نمونەیان لە سەر هاوکاری نواند لەنێو خۆیاندا، بۆ نموونە کاتێك موسوڵمانانی مەککە کۆچیان کرد بۆ مەدینە، پشتیوانەکان کردنیان بە هاوبەشی خۆیان لە سامان و کێڵگە و زێڕ، بەمەش جیهان، سەرەڕای هەژاری و نەبوونیان، لە ماوەیەکی کورتدا بوونە سەرکردە و سەرداری

پێغەمبەری خۆشەویستمان (د.خ) دەفەرموێت: (**إنّكُمْ لَنْ تَسَعُوا النَّاس بأموالِكُمْ، وَلكِنْ سَعُوهُمْ بِأخلاقِكُمْ**) واتا: ئێوە هەموو خەڵکی بە پارە و سامان ناگرنە خۆ، بەڵام بە ڕەوشت بیانگرنە خۆتان.

گفتوگۆ

١ – مامۆستا چی لە قوتابییەکان داوا کرد؟

٢ – بۆچی قوتابییان هەستیان بە خۆشی کرد کە کارەکەیان تەواوکرد؟

٣ – موسوڵمانە کۆچکردووەکان و پشتیوانەکان لە مەدینە چۆن هاوکاری یەکتر بوون؟

چالاکی

ئەم فەرمودە پیرۆزە لەبەر بکە:

پێغەمبەری خۆشەویستمان (د.خ) دەفەرموێت: (**إنّكُمْ لَنْ تَسَعُوا النَّاس بأموالِكُمْ، وَلكِنْ سَعُوهُمْ بِأَخلاقِكُمْ**).

وانەی هەشتەم

کشتوکاڵکردن

لە کاتی گەڕانەوەی لە قوتابخانە هەردی باوکی بینی لە باخچەی ماڵەکەیان نەمامەکان ئاو دەدات و گەڵا هەڵوەریوەکان کۆدەکاتەوە، هەردی لە باوکی پرسی هۆی ئەم بایەخدانەی بە باخچەکە چییە ؟ باوکی وەڵامی دایەوە و گوتی:

کوڕەکەم: پەیوەندی مرۆڤ بە خاکەوە لە دێر زەمانەوە ڕەگی داکوتاوە، کاتێك مرۆڤ بینی کە سودێکی زۆر لەم خاکە بە دەست دێنێت، ئەمەش هەموو ژیارە کۆنەکان جەختیان لە سەر کردۆتەوە، کاتێك ژیارەکانیان لە نزیك ڕوبارە گەورەکان بنیات نا، وەك : ژیاری (دۆڵی دوو زێ) لە نێوان ڕوباری (دیجلە و فورات) لە عیراق و ژیاری (دۆڵی نیل) لە نزیك ڕوباری (نیل) لە میسر.

ئاینی پیرۆزی ئیسلامیش جەختی لە سەر کاری کشتوکاڵی کردووە، هەروەها پێغەمبەر(دخ) و هاوەڵانی لە دوای خۆی گرنگی زۆریان بە کشتوکاڵ داوە.

پێغەمبەر (د.خ) لەگەڵ خەڵکی خەیبەر ڕێککەوت لە سەر بەشێك لە بەروبووم.
هەردی گوتی: باوکە دەبێت ئێمە هەمووان کاری کشتوکاڵ بکەین ؟
باوکی وەڵامی دایەوە: کوڕی خۆم، گەر هەندێك خەڵك کاری کشتوکاڵ بکەن ئەوا پێداویستی ئەوانی دیکە دابین دەکەن. چاندنی دار و درەخت لە ناوەوە و دەرەوەی شارەکان سودی هەیە، بۆ خۆشکردنی ئاو و هەوا، شاریش هەردەم سەوزی دەنوێنێت، ئەمەش ئەرکی هەموانە.

گفتوگۆ

١- بە یارمەتی مامۆستاکەت هەوڵ بدە ناوی هەندێك ڕوەك بنووسی کە لەقورئاندا ناویان هاتوە و جیاوازی نێوان (چەقاندن) و (چاندن) ڕون بکەوە.
٢- بە فەرمودەیەکی پێغەمبەر (د.خ) گرنگی کشتوکاڵ ڕون بکەوە.
٣- چۆن پارێزگاری لە داری پارك و باخچەی قوتابخانە دەکەین؟

وانەی نۆیەم

سورەتی ئەلشەرح(الشرح)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلَمۡ نَشۡرَحۡ لَكَ صَدۡرَكَ (١) وَوَضَعۡنَا عَنكَ وِزۡرَكَ (٢)

ٱلَّذِيٓ أَنقَضَ ظَهۡرَكَ (٣) وَرَفَعۡنَا لَكَ ذِكۡرَكَ (٤) فَإِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرًا (٥)

إِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرٗا (٦) فَإِذَا فَرَغۡتَ فَٱنصَبۡ (٧) وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرۡغَب (٨)

ڕاڤە

((أَلَمۡ نَشۡرَحۡ لَكَ صَدۡرَكَ)) ئەدی ئێمە سینگی تۆمان فراوان نەکرد؟

((وَوَضَعۡنَا عَنكَ وِزۡرَكَ)) قورساییشمان لە سەر شانەکانت لا نەبرد؟

((ٱلَّذِيٓ أَنقَضَ ظَهۡرَكَ)) ئەوەی پشتی چەماندبووی؟

((وَرَفَعۡنَا لَكَ ذِكۡرَكَ)) ناوبانگیشتمان بەرزکردیەوە.

((فَإِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرًا)) لە پاش تەنگانە خۆشی دێت.

((إِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرٗا)) ئاریٚ لە پاش تەنگانە خۆشی هەیە.

((فَإِذَا فَرَغۡتَ فَٱنصَبۡ)) هەرکە لە کارەکەت تەواو بووی ، راستبەوە بۆ کارێکی تر..

((وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرۡغَب)) ئەوسا ڕو لەپەروەردگارت بکە.

گفتوگۆ

١- مەبەست لە گوتاری خودا لەم ئایەتە کێیە؟ (أَلَمۡ نَشۡرَحۡ لَكَ صَدۡرَكَ).

٢- مەبەست لەم ئایەتە چییە؟ (إِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرا).

وەرزی دووەم

ئاو لە زێڕ بە نرخترە

وانەی دەیەم

چەند وێنەیەك لە خۆنەویستی هاوەڵان (ر.خ)

خۆنەویستی واتای ئەوەیە کە کەسانی دیکە لە خۆت لە پێشتر بزانیت، بۆ بە دەستهێنانی بەرژەوەندییەك یان سودێك یان بەرگرتن لە زیانێك، یەکەم نەوە لە موسوڵمانان پێشەنگی چاکبوون بۆمان، ئەم ڕەوشتە چاکە، کە لە لایەن خودای گەورە ڕەوشتێکی خۆشەویستە. هەر وەك ڕەوشتە چاکەکانی تر.

لەگەشتێك لە هەولێر بۆ هاوینە هەواری بێخاڵ، کە گەیشتنە جێ و لەدوای دابەشکردنی کار بەسەر قوتابییان.

شوان کە یەکێك بوو لە قوتابییەکان داوای لە مامۆستا کرد چیرۆکیکی جێکەوتیان (واقیعی) بۆ بگێڕێتەوە لەم بوارە، چونکە بەڕێزی مامۆستای پەروەردەی ئیسلامییە و لە ژیاننامەی پێغەمبەر(دخ)و هاوەڵانی(ر.خ) شارەزاییەکی باشی هەیە.

مامۆستا سوپاسی کرد و گوتی: کاتێك موسوڵمانان لە مەککەوە کۆچیان کرد بۆ مەدینە، لە دوای خۆیان سامان و کەس و کاریان جێهێشتبوو، پێغەمبەر (د.خ) برایەتی بنیاتنا لەنێوان هەر موسوڵمانێکی کۆچکردووی خەڵکی مەککە-کە ژمارەیان کەم بوو- و موسوڵمانێکی پشتیوانی خەڵکی مەدینە، هەر موسوڵمانێکی خەڵکی مەدینە ئارەزوی دەکرد بەشی لەم کارە چاکە هەبێت.

سەعدی کوری رەبیعی- پشتیوان- بووە براو پاڵپشتی عەبدولڕەحمانی کوڕی عەوفی کۆچکردوو.

سەعد بە عەبدولڕەحمانی گوت: هەرچیم هەیە، دەمەوێت خۆت سەر پشك بیت و بۆ خۆت هەڵبژێریت لە هەر شتێك نیوەی بۆ تۆ، چونکە من لە دەوڵەمەندترینەکانی خەڵکی مەدینەم و سامانێکی زۆرم هەیە.

عەبدولڕەحمان زۆر سوپاسی کرد و نزای خێری بۆ کرد و گوتی: خودا ماڵ و خێزانەکەت بپارێزێت و بەرکەت بخاتە ناویان، تەنها ئەوەم لە تۆ دەوێت رێی بازارم نیشان بدەیت؛ چونکە من دەمەوێت لە دەستکەوتی کاری خۆم نان بخۆم، هەروەها بە هێزم و توانای کارم هەیە.

جا عەبدولڕەحمان کاری کرد و خوداش دەرگای ڕۆزی و دەهەندی لێکردەوە و بووە خاوەن سامانێکی باش، بە هۆی پشت بەخۆ بەستن لە پاش پشت بە خودا بەستن.

ڕۆڵەکانم دەبێت ئێمەش لەنێوان خۆماندا ئاوەها بین، خودای گەورەش دەربارەی ئەو هاوەڵانە دەفەرموێت: (وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌۚ). واتا: باوەڕداران هەژار و نەداریش بن، خۆنەویستن و کەسانی تر لەخۆیان بە پێشتر دەزانن و پێیان دەبەخشن.

دوای ئەوە سارا هەستا چیرۆکێکی خۆنەویستی دەربارەی پێشەوا عەلی کوڕی ئەبو تالیب (ر.خ) لە گەڵ خێزانەکەی گێڕایەوە، کە باوکی بۆی گێڕابۆوە، کە زانایەکی ئاینییە، ئەویش بە خوێندنەوەی ئەم ئایەتە پیرۆزە دەستی پێکرد: (وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا (٨) إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ لَا

نُرِيدُ مِنكُمۡ جَزَآءٗ وَلَا شُكُورًا (٩)) (الانسان ٨-٩). واتا: باوەڕداران هەژار و هەتیو و دیل نان دەدەن لەبەر خۆشەویستی خودا، تەنها لەبەر خاتری خودا وا دەکەن و هیچ پاداشتێکیان ناوێت. لە سەر پێشەوا عەلی و خێزانەکەی هاتۆتە خوارەوە، چونکە بۆ ماوەی سێ شەو لە دوای یەك بە برسێتی مانەوە، لە بەر ئەوەی ئێوارەی هەر سێ ڕۆژەکە (هەژارێك و هەتیوێك و دیلێك)ی برسی دەهاتە بەر دەرگایان، ئەوانیش خۆیان برسی دەکرد و نانەکەیان بەوان دەبەخشی لە ڕێی خودا بۆ ئەوەی تێر بخۆن.

بە مەش هەموو قوتابییان تێگەیشتن کە مرۆڤ دەبێت چۆن ڕەفتار بکات لەگەڵ مرۆڤی برای، بۆیە هەر یەکێکیان هەستا و دەستیکرد بە جێبەجێکردنی کارێك، بۆ ئەوەی هاوڕێیەکەی بحەسێتەوە، بەمەش ڕۆژی گەشتەکەیان بە خۆشی بردە سەر و بە ئاسوودەیی ئێوارە گەڕانەوە بۆ هەولێر و توانیشیان لەو کاتەی لەناو پاسەکە بوون ئەو ئایەتە پیرۆزانە لە بەر بکەن بە یارمەتی مامۆستاکەیان.

ڕاهێنان

مامۆستا هەڵدەستێت بە دابەشکردنی قوتابییەکان بۆ چەند تیپێك، بۆ ئەوەی یارمەتی ئەو قوتابییانە بدەن کە لەوان بچووکترن و لە پۆلەکانی یەکەم و دووەمن، لە گۆڕەپانی قوتابخانە و کاتێك لە شەقام دەپەڕنەوە لە پاش کۆتایی هاتنی دەوام. ئەمەش گیانی برایەتی و خۆنەویستی و هاوکاری لە دڵیاندا دەچەسپێنێت.

گفتوگۆ

وەڵامی ئەم پرسیارانە بدەوە:

١- قوتابییەکانی پۆلی شەشەم لە گەشتەکەیان بۆ کوێ چوون ؟

٢- کێ داوای لە مامۆستا کرد چیرۆکێکیان دەربارەی خۆنەویستی بۆ بگێڕێتەوە ؟

٣- کێ چیرۆکەکەی خۆنەویستی پێشەوا عەلی(ر.خ) گێڕایەوە ؟

٤- پێشەوا و خێزانەکەی چەند ڕۆژ بە برسێتی مانەوە ؟ بۆ چی ؟

چالاكی

مامۆستا داوا لە قوتابییان دەكات حاڵەتێك لە خۆنەویستی یان هاوكاری، كە گوێ بیستی بووبن یان لەگەڵیدا ژیابن لەگەڵ كەسوكاریان، لە وانەی داهاتوو بیگێڕنەوە یان بیخوێننەوە.

وانەی یازدەیەم

چەند وێنەیەك لە ژیانی شوێنكەوتوان

زانا و ستەمكار

دەگێڕنـەوە كـە حەجاجـی كـوڕی یوسـفی سـەقەفی كۆشـكێكی بـۆ خـۆی لـە شـاری واسـت دروسـتكرد- ئێستا پێـی دەوترێـت كـوت- كاتێـك كۆشـكەكەی تـەواو كـرد، داوای لـە خەڵكـی كـرد بێـن بـۆ تەماشـاكردنو نـزای پیـت و فـەڕی بـۆ بكـەن.

زانـای گـەورە حەسـەنی بەسـری نەیویسـت هەلـی كۆبوونـەوەی خەڵـك لـە دەسـت بـدات، كـە لـە دیارتریـن زانایانـی ئـەو سـەردەمە بـوو، لـە پیـاوە دیـارەكان و شـوینكەوتوانیش بـووە، ئەوانـەی لە سـەردەمی پێغەمبـەر (د.خ) نەژیـاون بـەڵام لـە گـەڵ هەندێـك لـە هاوەڵانـی ژیـاون، دژ بـە حەجـاج دەوەسـتا و لـە نێـو خەڵكـدا بـە ئاشـكرا باسـی لـە كارە خراپەكانـی دەكـرد و وتـەی هەقـی بـە ڕویـدا دەگوت.

حەسـەنی بەسـری چـووە شـوێنەكە بـۆ ئـەوەی گوتارێـك بـۆ خەڵكەكـە بخوێنێتـەوە و بـە بیریـان

بهێنێتـەوە کـە دونیـا هیـچ نییـە و ئـەوەی لـە لای خودایـە ئـەو بـە نرختـرە.
کاتێـك گەیشـتە شـوێنەکە و دیتـی کـە خەڵکەکـە بـە سەرسـوڕماوی لـە ئاسـت هونـەری تەلارسـازی کۆشـکەکە وەسـتاون، پێیانـی گـوت: (کاتێـك ڕامایـن لـەوەی خراپتریـن کـەس دروسـتیکردووە، بینیمـان کـە فیرعـەون لەمـە مەزنتـر و بەرزتـری دروسـت کردبـوو، دوایـی خـودا فیرعەونـی لـە نـاو بـرد و هەمـوو کۆشـك و تەلارەکانـی تێکـدا، خۆزگـە حەجـاج دەیزانـی کـە ئەوانـەی لـە ئاسـمانن ڕقیـان لێیەتـی و ئەوانـەی لـە سـەر زەویـن مەرایـی بـۆ دەکـەن).
یەکێك لە ئامادەبووان ترسا ئازاری بدەن، گوتی:
- لە سەر خۆبە باوکی سەعید ... لە سەر خۆبە.
حەسەنی بەسری فەرمووی:
- خـودا پەیمانـی لـە خـاوەن زانسـتەکان وەرگرتـووە کـە بەرچـاوی خەڵـك ڕون بکەنـەوە و ڕاسـتییەکان نەشـارنەوە.
لە ڕۆژی دوایـیدا حەجـاج زۆر تـوڕەبـوو، فەرمانـی دا حەسـەنی بەسـری بهێنـن بـۆ ئـەوەی سـزای بـدات، کاتێـك هێنایـان و چـووە جێـی کۆبوونەوەکـە، کە حەجـاج چاوی پێکـەوت پێیگـوت: فەرمو باوکـی سـەعید و لـە سـەر جێـی خـۆی داینیشـاند، ئەوانەی لـەوێ ئامادەبوون سـەریان سـوڕما.
کاتێـك حەسـەنی بەسـری دانیشـت حەجـاج چەنـد پرسـیارێکی دەربـارەی ئایـن لـێ پرسـی، حەسـەنی بەسـریش زۆر لـە سـەرەخۆو بـە ڕەوانـی و زاناییـەوە وەڵامـی دەدایـەوە.
حەجاج پێی گوت: تۆ گەورەی زانایانی.
کـە حەسـەنی بەسـری هاتـە دەرەوە، خەڵکەکـە لێیـان پرسـی: نهێنـی ئـەو هەڵوێسـتە چـی بـوو؟، حەسـەن فەرمـوی: کاتێـك چوومـە لای لەخـودا پاڕامـەوە گوتـم: ئـەی بەخشـندە پشـت و پەنـای لێقەومـاوان، توڕەبوونـی حەجـاج سـارد بکـەوە و سـەلامەتم کـەی لـە دەسـتی، وەك چـۆن ئاگرەکـەت بـۆ ئیبراهیـم سـارد کـردەوە و کردتـە مایـەی سـەلامەتی.

ئەنجام

لـەم چیرۆکـە دەگەینـە ئـەو ئەنجامـەی کـەوا دەبێـت زانایـان ڕۆڵەکانـی کۆمەڵگـە ڕێنوێنی بکـەن بـۆ خێـر و چاکسـازی و وەسـتان بـە ڕووی سـتەمکاراندا و نابێـت هاوڕێیەتییـان بکـەن لـە ستەم و زۆرداریدا.

پرسیار

١- حەسەنی بەسری ڕێنوێنی خەڵکەکەی بۆ چی کرد ؟
٢- ئەم زانایە بۆ نەترسا کاتێك چووە لای حەجاج ؟
٣- ڕۆڵ و ئەرکی زانایان لە ژیانی کۆمەڵگەدا چییە ؟

نزا

خودایە تـورە بوونـی ستەمکاران سـارد بکـەوە و بیکـە سـەلامەتی بۆمـان، وەك چـۆن ئاگرەکـەت بـۆ ئیبراهیـم سـارد کـردەوە و کردتـە مایـەی سـەلامەتی.

چالاکی

چـی دەزانیـت دەربـارەی ژیاننامـەی زانـا حەسـەنی بەسـری لـە ڕاپۆرتێکـی کورتـدا بینوسـە.

وانەی دوازدەیەم
کوڕەکەی جێنشین

پێشەوای باوەڕداران (عومەری کوڕی عەبدولعەزیز) پازدە منداڵی هەبوو، سێیان کچ بوون، هەموویان چاکەخواز و لە خودا ترس بوون، بەڵام عەبدولمەلیکی کوڕی-کە ناوەنجیان بوو- لە هەموویان چاکەخوازتر بوو، زۆر لە خودا دەترسا.

کاتێك باوکی بوو بە پێشەوای باوەڕداران و پۆستی جێنیشینی وەرگرت، وتارێکی بۆ خەڵکەکە خوێندەوە، داوای لێکردن لەم کارە ببەخشن، بەڵام خەڵکەکە سوربون لە سەر ئەوەی ئەو پۆستە وەربگرێت، بۆیە پێیانی گوت:

ئەی خەڵکینە:

ئەوەی گوێڕایەڵی خودا بێت، گوێڕایەڵکردنی دەبێتە ئەرك و ئەوەی لە خوداش یاخی بوو، لە سەر کەس ئەرك نییە گوێڕایەڵی بێت.

ئەی خەڵکینە:

گوێڕایەڵم بن تا ئەو کاتەی گوێڕایەڵی خودا دەبم، ئەگەر بێ فەرمانی خوداشم کرد

ئەوا گوێڕایەڵ بوون لە سەر ئێوە نابێت بە ئەرك.

دوای ئەوە لە سەر دوانگە هاتە خوارەوە و بەرەو ماڵەکەی بەڕێکەوت، لەوێش چووە ژوورەکەی خۆی، مەبستی بوو دەمێك بحەسێتەوە لە پاش ماندووبوونی.

بەڵام هێشتا سەری نەنابووە سەر جێ، عەبدولمەلیکی کوڕی-کە تەمەنی حەڤدە ساڵ بوو- هات و پێی گوت:

- دەتەوێت چ بکەی ئەی پێشەوای باوەڕداران ؟!

عومەری کوڕی عەبدولعەزیز گوتی:

- دەمەوێت هەندێك چاوەکانم گەرم بکەم، چونکە وزە لە لەشمدا نەماوە.

عەبدولمەلیکی کوڕی گوتی:

- چاوت گەرم دەکەیت پێش ئەوەی مافی خەڵکی بگەڕێنیتەوە، ئەی پێشەوای باوەڕداران؟!

گوتی: کوڕی خۆم دوێنی بە درێژایی شەو نەنووستوم، کاتی نیوەڕۆ لە پاش ئەوەی پێش نوێژی بۆ خەڵك دەکەم، مافەکان بۆ خاوەنەکانیان دەگێڕمەوە، گەر خودا بیەوێت.

کوڕەکەی گوتی: پێشەوای باوەڕداران کێ دڵنیای کردوی کە تا نیوەڕۆ بژیت؟!

ئەم وتەیە هەستی عومەری بزواند و خەوی لە چاوەکانی تۆراند و هێز و توانای بە جەستە ماندووەکەی بەخشی و گوتی:

- لێم نزیك بەرەوە کوڕی خۆم، کوڕەکەی لە باوەش گرت و نێو چاوانی ماچ کرد و گوتی:

- سوپاس بۆ ئەو خودایەی کە لە پشتم ئەو کەسەی هێناوەتە دنیا بۆ ئەوەی لە ئاینەکەمدا یارمەتیم بدات.

پاشان هەستا و فەرمانی دا بانگ رابهێشترێت لە نێو خەڵکیدا:

هەر کەسێك داوایەکی هەیە و مافی خوراوە با بەرزی بکاتەوە.

ئەنجام

لەم بەسەرهاتە ئەوەمان بۆ ڕون دەبێتەوە کە ئاساییە مرۆڤ ئامۆژگاری کەسانی لە خۆی گەورەتریش بکات، چ بە تەمەن بێت یان بە پایە، وەك چۆن عەبدولمەلیکی کوڕی عومەری کوڕی عەبدولعەزیز، لە تەمەنی حەڤدە ساڵی باوکی- کە جێنیشین بوو - ئاگادارکردەوە.

دەبا نمونەی ئەم جۆرە گەنجانە بکەین بە پێشەنگی خۆمان و سوود لە ژیان و تاقیکردنەوەکانیان وەربگرین

پرسیار

١- جێنیشین عومەری کوڕی عەبدولعەزیز بۆچی نازناوی جێنیشینی ڕاشیدی پێنجەمی لێنرا ؟

٢- بۆچی عەبدولمەلیك نەیهێشت باوکی لە یەکەم ڕۆژی دەست بەکاربوونی بحسێتەوە؟

٣- ئەرکی منداڵ بەرامبەر بە باوەکانیان چییە؟ بە تایبەتی ئەوانەی باوکەکانیان پلە و پایە و بەرپرسیاریەتی گشتی لە حکومەت وەردەگرن؟

چالاکی

پوختەیەك دەربارەی ژیانی جێنیشین عومەری کوڕی عەبدولعەزیز بنووسە، بە تایبەتیش دادپەروەری، کە ئەم پیاوە ناوبانگی پێ دەرکردبوو.

وانەی سێزدەیەم
سورەتی ئەلکافرون(الکافرون)
بۆ تێگەیشتن و وەرگرتن

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَٰفِرُونَ (١) لَآ أَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُونَ (٢)
وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ (٣) وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٞ مَّا عَبَدتُّمۡ (٤)
وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ (٥) لَكُمۡ دِينُكُمۡ وَلِيَ دِينِ (٦)

ڕاقە

((قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَٰفِرُونَ)) بێژە ئەی خودانەناسەکان.

((لَآ أَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُونَ)) ئەوەی ئێوە دەیپەرستن، من ناییپەرستم.

((وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ)) ئەوەی منیش دەیپەرستم، ئێوە ناییپەرستن.

((وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٞ مَّا عَبَدتُّمۡ)) ئەوەش پەرستوتانە من ناییپەرستم.

((وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ)) ئەوەی دەیپەرستم، ئێوەش ناییپەرستن.

((لَكُمۡ دِينُكُمۡ وَلِيَ دِينِ)) ئاینی خۆتان بۆ خۆتان و منیش ئاینی خۆم بۆ خۆمە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم سورەتە:

ئـەم سـورەتە بـە هـۆی کۆمەڵێـك لـە قورەیشـییەکان هاتـە خـوارەوە، کـە دەیانگـوت: ئـەی موحەمـەد بکـەوە شـوێن ئاینەکەمـان و ئێمـەش شـوێن ئاینەکـەت دەکەویـن، ساڵێك تـو خوداکانـی ئێمـە بپەرستە و ئێمـەش ساڵێك خـودای تـۆ دەپەرستین، ئەگـەر خـودای تـۆ لە ئەوانـەی ئێمـە باشتر بـوو، ئـەوا هاوبەشتین و بەشـی خۆمـان دەبەیـن، و ئەگـەر ئـەوەی ئێمـە باشتر بـوو لـەوەی تـۆ ئـەوا هاوبەشمانی و بەشـی خـۆت وەردەگریـت، پێغەمبـەر(دخ) فەرمـوی: پەنـا بـە خـودا کـە هاوبەشـی بـۆ پەیـدا بکـەم. بۆیـە خـودای گـەورە ئـەم سـورەتە هەنـاردە خـوارەوە (قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَٰفِرُونَ...) تـا کۆتایـی سـورەتەکە.

پێغەمبـەر(د.خ) چـووە لای کەعبـە کـە کۆمەڵێـك لـە قورەیشـییەکانی لـێ بـوو و ئـەم سـورەتەی بـۆ خوێندنـەوە تـا کۆتاییەکـەی، بەمـەش لێـی بـێ ئومیـد بـوون.

گفتوگۆ

١- هۆی هاتنە خوارەوەی سورەتی ئەلکافرون چی بوو؟

٢- پێغەمبەر(د.خ) بۆ یەکەم جار سورەتی ئەلکافرونی لە کوێ خوێندەوە؟

وانەی چواردەیەم
بنچینەکانی باوەڕ

قورئان بنچینەکانی باوەڕی باسکردون و ڕونیانی کردۆتەوە، باوەڕپێکردنیان دڵنیاییە، و لە زاراوەی شەرعی ئەم شەش شتەن (باوەڕکردن بە خودا، باوەڕکردن بە فریشتەکانی، باوەڕکردن بە کتێبەکانی، باوەڕکردن بە پێغەمبەرەکانی، باوەڕکردن بە ڕۆژی دوایی و باوەڕکردن بە قەدەر باش و خراپی).

خودای گەورە فەرمویەتی: (ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ) (البقره ٢٨٥).

هەروەها کاتێك پرس لە پێغەمبەر کرا (د.خ) دەربارەی واتای بڕوا فەرمووی: باوەڕبکەی بەخودا و فریشتەکانی و بە کتێبەکانی و بە پێغەمبەرەکانی و بە ڕۆژی دوایی و باوەڕ بە قەدەر باش و خراپی بکەی.(موسلم و بوخاری گێڕاویتیانەوە).

١ – باوەڕكردن بە خودای شكۆمەند و گەورە:

باوەڕكردن بە بوونی خودای گەورە وەك خودا و یەك پەرستراو كە هاوتای نییە.

٢ – باوەڕكردن بە فریشتە:

باوەڕكردن بە فریشتەكانی خودا باوەڕكردنی یەكلاكەرەوەیە كە خودا فریشتەی لە ڕوناكی بەدی هێناوە وئەوان هەن، وسەرپێچی لە فەرمانی خودا ناكەن.

٣ – باوەڕكردن بە كتێبە ئاسمانییەكان:

دەبێت باوەڕ بەو كتێبانە بكەین كە خودا بۆ پێغەمبەران و نێردراوانی ناردون، ئەم كتێبانەش (التوراە) بۆ پێغەمبەری خودا (موسی)یە، (الإنجیل) بۆ پێغەمبەری خودا (عیسی)یە، (الزبور) بۆ پێغەمبەری خودا (داود)ە، (الصحف) بۆ پێغەمبەری خودا (ئیبراهیم)ە، (القرآن) موعجیزەی نەمرە بۆ پێغەمبەری خودا و گەورەمان (محمد)(د.خ).

٤ – باوەڕكردن بە پێغەمبەر و نێردراوەكان:

باوەڕكردنە بەو پێغەمبەر و نێردراوانەی خودای گەورە لە (القرآن) ناوی هێناون، و هەروەها خودای گەورە جگە لەوانەش نێردراوی دیكەشی ناردوە، بەڵام تەنها خودا خۆی ژمارەیان دەزانێت.

خودای گەورە لە (القرآن) باسی بیست وپێنج پێغەمبەر و نێردراوی كردوە، ئەوانیش:(آدم، نوح، ادریس، صالح، إبراهیم، هود، لوط، یونس، اسماعیل، اسحاق، یعقوب، ایوب، شعیب، موسی، هارون، الیسع، ذوالكفل، داود، زكریا، سلیمان، الیاس، یحیی، عیسی، و محمد) درود و سڵاوی خودا لەسەر هەموویان بێت. جا پێویستە باوەڕ بە نامە و پێغەمبەرایەتییان بێنین.

٥ - باوەڕکردن بە ڕۆژی دوایی:

واتا باوەڕکردن بەهەموو ئەو شتانەی کە خودای شکۆمەند و گەورە و پێغەمبەری خودا (د.خ) پێیان ڕاگەیاندوین کە پاش مردن لێپرسینەوە لە بەندەکانی خودا لە سەر کردەوەکانیان لە ژیانی سەر زەوی دەکرێت، و پاداشت وسزا لەسەریان بە چوونە بەهەشت یان چوونە دۆزەخ وەردگرن.

٦ - باوەڕکردن بە قەدەر باش و خراپی:

باوەڕکردن بە قەدەر یەکێکە لە بنچینەکانی باوەڕ، کە دەبێت باوەڕ بەوە بکەین کە هەموو شتێك لە دانانی خودایە، بەڵگەش لەسەر ئەمە لە قورئانی پیرۆزدا هاتووە، خودا فەرمویەتی: (إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) (القمر ٤٩)، (وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيراً) (الفرقان ٢). واتا: هەموو شتێکمان بە مەبەست و هۆ دروست کردووە و داناوە.

گفتوگۆ

بنەماکانی باوەڕ بژمێرە.

- ئەم ئایەتە ڕاقە بکە: (ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ) (البقرة: ٢٨٥).

وانەی پازدەیەم

كاری بەسود

ڕۆژێكیان مامۆستای پەروەردەی ئیسلامی هەستا بە دابەشكردنی قوتابیانی پۆلی شەش بەسەر چوار دەستەدا و داوای كرد هەر دەستەیەك نموونەیەك دەربارەی كاری بەسود لە كۆمەڵدا بنووسن، دوای ئەوەی بیرۆكەكەی بۆیان شیكردەوە و گفتوگۆیان لەسەری كرد لە سۆنگەی فەرمودەی پیرۆزی پێغەمبەر(**خير الناس انفعهم للناس**) ئەم پرسیارانەی خوارەوەشی كردە بناغەیەك بۆ نووسینی بابەتەكە:

- كاری بەسود و چاك چییە؟
- چۆن مرۆڤ دەتوانێت كارێكی بەسود ئەنجام بدات؟
- ئایا سود بۆ كۆمەڵگە باشترە یان تەنها بۆ خود؟
- نموونەیەك دەربارەی كاری بەسود باس بكە. كەی كاری بەسود و چاك سودی بۆ خاوەنەكەی دەبێت؟

هەروەها مامۆستا پێی ڕاگەیاندن كە لە وانەی داهاتوودا لە هەر دەستەیەك یەكێكیان هەڵدەستێت بە خوێندنەوەی بابەتەكەیان كە ئامادەیان كردوە.

قوتابییـەکان ئـەم شـێوازی فێرکردنەنیـان زۆر پێخۆشبو هەمـو دەسـتەکانیش داواکاری مامۆسـتایان ئامـادە کردبـو چاوەڕوانـی وانـەی داهاتـوی پـەروەردەی ئیسـلامیان دەکـرد، لەپـاش هەندێـك گفتوگـۆ و لەسـەر داواکاری مامۆسـتا، کاوە لەجیاتـی دەسـتەی (سـێو) کـە پێشـتر دەسـتەکە وەك نوێنـەری خۆیـان هەڵیانبژاردبـو، ئـەو باسـەی ئامادەیـان کردبـو بـۆ ئامادەبووانـی خوێنـدەوە کـە باسـی پیاوێکـی دەوڵەمەنـدی نیشـتمانپەروەری ئاینپـەروەر بـوو کـە پردێکـی دروسـتکردبو، سـودی ئـەم کارە و پاداشـتی خاوەنەکـەی لـەلای خـودای گەورەیـە، مامۆسـتا سوپاسـیکردن دواتـر شـاناز لەجیاتـی دەسـتەکەی خـۆی هەسـتا، کـە دەسـتەی (بولبولـەکان) بـوو باسـی سـودی دارچەقاندنـی کـرد لەبـەر بـەر و سـێبەر و جوانیەکـەی و کاریگـەری لەسـەر خاوێنـی ژینگـە، هەمـوو قوتابییـان بـۆ ئـەم بابەتـە هەسـتیان بـزوا و هەندێکیـان بڕیاریانـدا لەپێـش ماڵەکانیـان دار بچەقێنن لـە وەرزی گونجاو بـۆ دار چەقانـدن.

مامۆسـتا زۆر دڵخۆشـبوو بـەم کارە دووبـارە فەرمـودەی پێغەمبـەری خـودا کەدەربـارەی کاری بەسـودە لەوانـەی پێشـووتر باسـی کردبـوو بـە فەرموودەیەکـی دیکـەی پێغەمبـەر موحەمـەد (د.خ) دەربـارەی دار چەقانـدن و ڕوەك چانـدن بـۆ قوتابییـان خوێنـدەوە کـە دەفەرمووێـت: (**ما مِنْ مُسلِمٍ يغرسُ غرساً أو يَـزرَعُ زَرعـاً، فَيَـأكُلُ منهُ طَيْـرٌ أو انسانٌ أو بَهيْمَـةٌ، الاَّ كانَ لَـهُ بِـهِ صَدَقَـةً**).

دەسـتەی (هەتـاو) بابەتەکەیـان دەربـارەی ڕێزگرتنـی میـوان و چاکەکـردن لەگـەڵ هاوسـێدا ئامادەکردبـوو یەکێکیانیـش بـە نوێنەرایەتیـان خوێندییـەوە بەمـەش هەمویان بەشدارییان کـرد لـە تەواوکردنـی وانەکـەدا.

مامۆسـتاش گوتـی: ئـەی ڕۆڵەکانم هەمـو ئەوانـەی باسـتان کـرد کاری بەسـودن و هەندێـك کاری دیکـەش هـەن سـودی خـودی مـرۆڤ و کۆمەڵگەیـان هەیـە وەك:

ئامـۆژگاری و بڵاوکردنـەوەی ئیسـلام و ئاشـتی و زانسـت و خۆشەویسـتی و هـاوکاری بـۆ کاری چاکـە و بەخشـین بـە هـەژاران و سـەردانی کەسـوکار و ئاشـتکردنەوەی خەڵـك و سـەردانی نەخـۆش ...هتـد. قسـەکانی بـەوە کۆتایـی پـێ هێنـا: دەبێـت هـەر یـەك لـە ئێمـە کارێکـی بەسـود لـە بەرنامـەی کاری ڕۆژانـەی دابنێـت بەمـەش خـودا و خەڵکـی خۆشـیان دەوێـت و لێـی ڕازی دەبـن.

گفتوگۆ

١- کاری چاك و بەسود چییە؟

٢ - کەی کاری چاك سودی بۆ خاوەنەکەی دەبێت؟

٣- ئایا سود گەیاندن بە کۆمەڵگە باشترە یان تەنها بە خودی خۆت؟

چالاکی

ئەم فەرموده پیرۆزە لەبەر بکە:

(**خير الناس انفعهم للناس**).

وانەی شازدەیەم
بەسەرکردنەوەی نەخۆش

قوتابییەکان لە پۆلدا دانیشتبون چاوەڕوانی مامۆستایان دەکرد، بۆ خوێندنی وانەی پەروەردەی ئیسلامی، پاش چەند چرکەیەك مامۆستا (دیمەن) هاتە پۆلەوە و دیتی قوتابییەکان بە هێمنییەکی نا ئاسایی دانیشتوون، لە پاش ئەوەی تەماشایکردن سوپاسیانی کرد لە سەر بایەخدانیان بە پاکو خاوێنی پۆلەکەیان و رێکخستنیو هێمنیان، کاتێك ڕوی لە لای چەپی کرد بینی شوێنی قوتابی (بەهزاد) چۆڵە، بۆیە لە (جوان)ی هاوڕێی پرسی:

- بەهزاد لە کوێیە، ئایا چی بە سەر هاتووە؟

جوان وەڵامی دایەوە: پێش دوو ڕۆژ بە هۆی ڕوداوی ئۆتۆمبیلەوە بریندار بوە و باسکی چەپی شکاوە و ئێستا لە نەخۆشخانەیە.

مامۆستا گوتی: ئایە کەستان سەردانتان کردووە؟

دوان لە برادەرەکانی وەڵامیان دایەوە: بەڵێ، دوای نیوەڕۆی دوێنێ بە ناوی گشت قوتابییەکانەوە چووینە سەردانی و سڵاو و داخوازی هەمووانمان بۆ چاکبوونەوەی پێگەیاند، ئەویش بەوە زۆر دڵ خۆش بوو.

- ئایا دیاریتان پێ بوو؟

- بەڵێ دەسکێك گوڵمان بۆی کڕیبوو و بەناوی هەموانەوە پێشکەشمان کرد.

- چەند لە لای مانەوە؟

- کەمتر لە پازدە خولەك ؟

- مامۆستا دیمەن گوتی: چاکتان کرد ڕۆڵەکانم، چونکە بەسەرکردنەوەی نەخۆش ئەرکێکی ئاینی و ڕەوشتییە، مافی موسوڵمانە بە سەر موسوڵمانەوە، چونکە هۆی زیاد بونی ئاشنایی و خۆشەویستییە لە نێوانماندا، لە بەر ئەوەی ئێمە وەك ئەندامەکان یەك جەستەین دەبێت یەکگر و هاوکاری یەکدی بین.

خودای گەورە و پێغەمبەرەکەشی فەرمانیان کردووە ئەم کارە بکەین، بۆ ئەوەی برایەتیمان بە هێزتر بێت و ڕەزامەندی خودا و پاداشتی بە دەست بێنین و چیرۆکێکی بۆ گێڕانەوە کە لە سەردەمی پێغەمبەر (د.خ) پیرێژنێك هەبو، ئاوی بە پێغەمبەردا دەکرد و خاشاکی تێدەگرت، کاتێك بە لای ماڵەکەی تێدەپەڕی، دوای ئەوەی ئەو پیرێژنە دیار نەما بۆ ماوەیەك، پێغەمبەر (د.خ) پرسیاری لە حاڵی کرد، پێیان گوت نەخۆشە، پێغەمبەری میهرەبان (د.خ) چووە سەردانی لە بەر ئەوەی ماڵی لە ماڵیەوە نزیك بوو و دوعای خێری بۆ کرد.

پیرێژنەکە زۆر پەشیمان بۆوە لەو کارەی دەیکرد، لە دوای ئەو کردارە میهرەبانە و زانی کە ئیسلام ئاینی بەزەیی و میهرەبانی و لێخۆشبوون و لێبوردنە، بۆیە باوەڕی هێنا و گەواهی دا کە: تەنها خودا خودایە و موحەمەد پێغەمبەری خودایە.

سود

هەمو شتێك داب و نەریتی خۆی هەیە، ئادابی سەردانی نەخۆشیش ئەمانەن:

١- هەڵبژاردنی کاتی گونجاو بۆ سەردانەکە.

٢- زۆر لەلای نەخۆشەکە دانەنیشین.

٣- بە هێمنی قسە بکەین.

٤- ئەوانەی سەردانی نەخۆش دەکەن ژمارەیان زۆر نەبێت.

٥- لە دڵەوە نزای چاکبوونەوەی بۆ بکەین.

ڕاهێنان

ئـەم بۆشـاییانەی خـوارەوە بـە وشـەی گونجـاو پـڕ بکـەرەوە کـە لەبەرامبـەردا نووسـراوە:

ئـ- موسڵمان چەند مافێکی لەسەر برای موسڵمانی هەیە کە ئەمانەن:

١-	.... لەکاتێك دا کە دەیبینیت.	**داوەتکردنی**
٢-	.... ئەگەر نەخۆش بوو.	**سەردانکردنی**
٣-	.... کە دەپژمێت.	**سڵاولێکردنی**
٤-	وەڵامدانەوەی	**نزاکردن بۆی**

ب- چوار نەریت لە نەریتەکانی سەردان بژمێرە.

١-

٢-

٣-

٤-

پ - مامۆستا کۆمەڵێك لە قوتابییان هەڵدەبژێرێت بۆ نواندنی چۆنیەتی سەردانکردنی هاوڕێیەکی نەخۆشیان بەشێوەیەکی کرداری.

ناوەڕۆك

وانە	بابەت	لاپەڕە
	پێشەکی	٣
	وەرزی یەکەم	
وانەی یەکەم	هەندێك لە ناوە پیرۆزەکانی خودای گەورە	٧
وانەی دووەم	سورەتی زوحا (الضحى)	٨
وانەی سێیەم	خێری چاکەکردن لەگەڵ دایبابدا	١٠
وانەی چوارەم	لە نەریتەکانی سەردان	١٤
وانەی پێنجەم	دوورکەوتنەوە لە فیزلێدان	١٦
وانەی شەشەم	یەکسانی و ڕێزگرتن لە مافی خەڵك	١٨
وانەی حەوتەم	چاکەکردن	٢١
وانەی هەشتەم	کشتوکاڵکردن	٢٥
وانەی نۆیەم	سورەتی ئەلشەرح (الشرح)	٢٧
	وەرزی دووەم	
وانەی دەیەم	چەند وێنەیەك لە خۆنەویستی هاوەڵان(ر.خ)	٣١
وانەی یازدەیەم	چەند وێنەیەك لە ژیانی شوێنکەوتوان... زاناو ستەمکار	٣٥
وانەی دوازدەیەم	کوڕەکەی جێنشین	٣٨
وانەی سێزدەیەم	سورەتی ئەلکافرون (الكافرون)	٤١
وانەی چواردەیەم	بنچینەکانی باوەڕ	٤٣
وانەی پازدەیەم	کاری بەسوود	٤٦
وانەی شازدەیەم	بەسەرکردنەوەی نەخۆش	٤٩
	ناوەڕۆك	٥٢